

In memoriam

Quan era menut, fins els onze anys, vivia en el número nou, porta cinc del carrer Palleter. Com qualsevol xiquet en qualsevol poble, perquè en la ciutat era més difícil, eixia a jugar sovint amb els xiquets del veïnat, però no només del meu mateix carrer, sinó de tots els carrers dels voltants.

Per a aquella gent que no situe aquest carrer en el plànol de Paterna, els diré que comença, per ordre numèric de menor a major, en la caserna militar (departament d'Infanteria), que es troba en l'avinguda anteriorment anomenada *País Valencià* i actualment modificada com a *Cortes Valencianas*. Sí, tal com sona, una modificació que gens ha de vore amb el fet de reconèixer algú o alguna cosa, sinó per qüestions purament i exclusivament polítiques.

Dit açò, com he dit abans, el carrer Palleter comença en la caserna militar i acaba en les vies del metro, un carrer que des de ben menut he recorregut de dalt avall i d'avall a dalt, fent un munt de jocs amb altres xiquets del carrer. Qui no ha jugat a *Gual*? Aquest joc es fa amb bales, eixes boletes tan apreciades per qualsevol xiquet, les quals es fan redolar espentant-les i fent palanca amb els dits polze i índex.

Amb les voreres del carrer ja construïdes amb ciment i maó, els meus amics de joc i jo no podíem dissenyar circuits de terra i com a opció alternativa agafàvem qualsevol pedra del sòl i fent-la servir a mode de clarió en dibuixàvem per tota la vorera.

En aquells anys, el meu germà i jo ens en portem cinc i 9 mesos, la diferència d'edat era prou i evident, però encara arribàrem a coincidir en alguns jocs. Eixíem al carrer i, com que just enfront de la nostra finca vivien dos germans que respectivament tenien la mateixa edat que nosaltres, veges quina gran coincidència, des dels balcons ens xiulàvem i a corre-cuita abaixàvem al carrer. Ja teníem les bales preparades. José Enrique i Jovi, abreviatura de Jose Vicente, en tenien de tots els colors i tamanys, però les del meu germà Adrià i les meues no n'eren, de menys impressionants!

Les regles de joc eren les següents: amb una bala cadascú ens posàvem en l'eixida. Com triar qui eixia primer? Hi havia dos maneres, que són *les oficials* i les que avui dia encara es fan servir. Amb una moneda, en aquells moments de pesseta o cinc duros, es llançava en l'aire i com prèviament havíem triat cara o creu, la banda de la moneda que apareixia en fer-la rodar decretava quin dels jugadors era el primer en llançar la bala. A diferència dels circuits construïts en terra i

pedra, on era més difícil que les bales isqueren del camí perquè hi havia relleu, com que aquest estava pintat amb clarió, l'eixida de pista la marcava la línia del camí. Aleshores, si un jugador eixia d'aquest camí, la seua bala tornava a l'eixida i així una vegada darrera l'altra fins que un de nosaltres aconseguia arribar a la meta. Pot paréixer un joc més o menys senzill, però res d'això! Entre les normes del joc, qualsevol dels jugadors podia, sense tocar altres bales, fer botar la seua i avançar-la o espentar una altra bala i endarrerir un adversari. Amb aquest joc ens podíem passar hores i hores jugant al carrer i entre unes partides i altres, amb monedetes que ens donaven els nostres pares, anàvem al quiosc Campament i ens compràvem llepolies i algun o d'altre flash de llima-llimó o cola. Estaven deliciosos!!!!!!

Una vegada passada eixa xicoteta temporada, tant Jovi com Adrià, els dos germans majors respectivament, iniciaren l'època de la preadolescència i adolescència i desaparegueren de la zona de joc. Segurament les hormones començarien a tindre un impacte efervescent en els seus cossos, com és natural, per altra banda, i mai més es va saber d'ells, metafòricament parlant! Bo, el que sí que sé és que al meu germà li començaren a aparéixer uns grans sospitosos en la cara... Grans que deixaven a les clares que es trobava en el moment, potser, de més canvi físic i psicològic en la vida d'un ésser humà.

Quan Adrià començà a eixir amb amics i amigues, recorde que la meua vida experimentà grans canvis quan encara era un *petardo*. Fins més o menys aquell moment, els dos germans dormíem en la mateixa habitació. Però va ser en aquella època quan em vaig adonar que alguna cosa rellevant estava succeint. A diferència de mi, com que la distància en anys en eixos moments era més que evident, ell, després d'uns quants anys estudiant solfeig i instrument en l'especialitat de bombardí, entrà en la banda del Centre Musical Paternense i si mal no recorde, pot fallar-me la memòria perquè encara era molt menut, era dirigida per Miguel Llopis. El cas és que recorde amb molta nitidesa una nit que mon pare i ma mare li donaren 5000 pessetes per pagar una funda que li havien fabricat per a portar el bombardí pel carrer. Què va ocórrer? Potser, si esteu pensant en això encertareu!!! Els diners no arribaren al seu destinatari, però segurament mai entraren tampoc per la porta del musical, que es trobava en el carrer Mestre Canós denou. Quins moments tan meravellosos vam viure en aquell local!!!!!! Després d'acabar l'assaig tornà a casa. Jo, com era un xiquet meravellós, d'estos xiquets que mai ha trencat un got, estava dormint en el meu llit. De sobte vaig sentir que obrien la porta del carrer, es tancava i començaren a sentir-se uns bramits. Era mon pare, que se'l sentia molt enfadat. Per què? El meu germà havia perdut les 5000 pessetes que mon pare li havia donat. Els bramits arribaren fins l'habitació del meu germà i jo, encara que ja m'havia despertat, vaig presenciar la renya.

En tota aquella etapa de la meua vida, també tingueren molta importància els meus iaïos. *Rullo*, que així anomenaven el meu avi José Ruiz Pérez i *carmen Moreno Antón*, *la Machina*. Ell era nascut a Benimàmet, però ràpidament vingué a viure a Paterna. Per una altra banda, la iaia Carmen era nascuda a Calles, un xicotet poble però molt bonic de la comarca de la Serrania, a cinc quilòmetres de Xelva, capital de la comarca. Ella, quan encara era molt jove vingué a treballar a Paterna com a serventa en el carrer Tinent Alfonso, paral·lel al carrer Major i situat pràcticament enfront del Parroquial, lloc que de segur coneix qualsevol paterner o patenera.

Els passaren moltíssims anys amb els seus quatre néts i nosaltres estàvem encantadíssims de passar tant de temps amb ells, des de ben menuts, des que vam nàixer, en sa casa. La casa era i encara és una d'eixes plantes baixes que els nostres avantpassats construïen amb les seues pròpies mans. Els meus iaïos i ma mare, filla seua, sempre ens contaven com després de viure en les coves de la Torre moltíssims anys, de fet ma mare va nàixer en una d'elles, *Rullo* i Carmen decidiren comprar-se un terreny just damunt del Clot de Joan. Podeu imaginar-vos que en aquells anys, al voltant de mil nou-cents cinquanta-cinc, mil nou-cents seixanta, tota aquella zona era plena de garroferes? Les edificacions no hi havien arribat i, per tant, no era com actualment ho coneixem. Encara que jo no estava ni en procés, sí puc dir perquè m'ho han contat moltes vegades, que l'ambulatori era un forat enorme, on molt sovint instal·laven la fira en dates assenyalades. Sí senyors!!! Paterna tenia fira, com també tenia bous en les festes del poble. Inimaginable, veritat?

Doncs bé, com anava dient, els meus iaïos, després de viure en una de les coves de la Torre negra i moruna, que ja no en queden moltes... compraren un terreny en el Clot de Joan i a poquet a poquet començaren a alçar la casa. Fixeu-vos com és la vida, que la construïen els caps de setmana, quan el meu iaïo no treballava. Sí, heu sentit bé. *Rullo* treballava en una fàbrica de pells, on actualment es troba un hotel anomenat *Sidorme*, en la mateixa redona dels jutjats nous o *Aspeyo*, un punt de Paterna col·loquialment conegut per moltíssima gent. Així doncs, quan no treballava en la fàbrica treballava de paleta fabricant la seua pròpia casa. Cal dir que la iaia també feia la seua feina i, si la gent pensa que les dones adés feien només les tasques de casa, hi estan molt equivocats, no almenys la iaia Carmen. Ella, com era conscient que el seu marit entre setmana treballava d'ofici per mantindre econòmicament la seua família, aprofitava l'ocasió i no es quedava a casa, no, no... Sempre tenia alguna cosa a fer en la casa nova. Netejar les escombraries que s'anaven originant de la construcció o, fins i tot, avançar feina del cap de setmana.

Tanmateix, i açò m'ho contà fa uns dies ma mare, la iaia tots els dimarts anava al mercat a comprar coses saboroses i fresques i els diumenges, encara que Déu descansara, els iaïos convidaven a esmorzar els veïns del carrer i després tots junts ajudaven els meus iaïos a fer feina de

la casa. No us penseu que s'aprofitaven dels veïns a mode del refrany que diu en castellà: *por interés te quiero Andrés*. No, no... En aquella època la vida no era com la que vivim avui dia. L'estil de vida era ben diferent. Els veïns s'ajudaven uns als altres i això ho he vist jo encara amb els meus ulls. I em sent enormement privilegiat per haver-ho viscut, perquè paga la pena de veritat. Quan els iaïos estaven fent-se la casa, alguns dels veïns ja la tenien feia poc de temps i d'altres se l'estaven construint, com era el cas dels iaïos. En total eren set cases en el seu carrer i tots eren veïns, però alguns arribaren a ser amics per a tota la vida. Això era vida de poble!!!!

Com que els meus cosins, el meu germà i jo passàvem molt de temps amb els iaïos, també vam passar molts anys en aquella casa tan particular. Les seues parets eren de rajoles amb sanefes marrons en diferents tons, lluentíssimes, fins a mitja alçada de la paret i la resta es composava de maó estucat. El sòl també era cridaner, fet de rajola amb un mosaic que repetia un mateix patró i feia un dibuix romboïdal ben bonic. Una vegada s'acabava el que era la casa: tres habitacions, un menjador, una cuina i un bany, en la part posterior hi havia un corral on el iaïo tenia moltíssimes espècies vegetals i una gran llimera. Aquesta llimera encara hi és i de fet està considerada la joia de la corona. Dóna unes llimes boníssimes; grans, amb una escorça grossa i aromàtica i amb moltíssim suc. Es veu que *el Rullo* la cuidava molt bé, perquè vora seixanta anys després continua produint llimes tot l'any. En el corral hi havia una porta que donava al que ells i tota la família anomenem *la porxá*, que és una habitació llargueruda amb dos portes més d'armaris, que els feien servir de traster i allà en la *porxá* tenien les seues eines de treball físic i la rentadora. Eixe habitacle tenia també una segona planta, on estava el galliner, perquè en l'època dels meus avis, molts dels aliments els produïen a casa i, per tant, era molt comú tindre animals de granja.

Quan arribava sobretot l'estiu, una de les germanes de la iaïa, Reme, que se n'anà a viure a França amb els seus dos fills i el marit per a treballar, acostumava a vindre amb la família de vacances i anys més tard, quan els seus fills es casaren i tingueren descendència, cresqué la família i ja no érem quatre xiquets, sinó set. Això sí que era vida, mai he jugat tantes hores i dies seguits com aleshores. Quins partits de futbol ens féiem en el corral!!!!

El millor d'aquells moments era quan arribaven les festes de Paterna. Mon pare era membre d'una comparsa de moros i allí ens passàvem els dies. És comú que tots els moros i cristians, com se'ls coneix en el poble, dinen i sopen en les seues respectives comparses i això mateix és el que féiem. Normalment anàvem ma mare, mon pare i jo, perquè el meu germà ja era més major i feia altres coses, però un dels meus cosins francesos, que a més tenia la meua edat, de vegades se'n venia i no paràvem de jugar amb la resta de xiquets que hi havia en la comparsa. A banda d'això, també acostumàvem alguna nit a sopar en casa dels iaïos, com no podia ser d'una altra manera. Ens

reuníem entre unes quinze o vint persones, els més majors feien el sopar, que sovint era pisto, abadejo, llonganisses, carn empanada i pebrets fregits. Paraven taula al carrer i els pares preparaven uns entrepans als més menuts... Deliciosos! Després de sopar, anàvem a vore els passacarrers de coets, a la plaça del poble, on feien varietats i el més especial de totes les festes, la nit mora o cristiana. Eixes dos nits eren un autèntic ritual familiar. El dissabte de la desfilada, el meu iaio abaixava a la gasolinera dels tres camins i posava un munt de cadires lligades amb cordes perquè no li les furtaren i així preparar el lloc per veure-la ben bé. Mentre transcorria el dia, ell anava apropant-se de vegades per guaitar que tot estiguera correcte i sobre les vuit de la vesprada es preparaven entrepans i abaixàvem tots, acompanyats de neveretes de platja plenes de beguda a veure la Gran Desfilada Mora o Cristiana, segons tocara aquell any. Al dia següent, es tornava a fer el mateix. Recorde que sobretot a la meua iaia, li ensisaven aquelles desfilades per tot el que suposava: estava acompanyada de tota la família, veia al seu gendre desfilant i ja, quan el meu germà i jo entràrem a tocar en la banda del Centre Musical Paternense, observava i mirava amb molta atenció als seus estimadíssims néts. Quan jo passava tocant per davant d'ella estava súper feliç de veure la seua increïble cara de goig i orgull.

Per acabar les festes, com tots els anys, l'últim diumenge d'agost es celebrava la Cordà. Un any, jo en tindria vuit o nou, vaig pujar a vore-la des d'una terrassa del carrer major amb mon pare. Han passat uns vint-i-tres o vint-i-quatre anys i encara recorde cada detall d'aquella nit. Començà la cordà i haurien passat uns set o vuit minuts quan, amb una velocitat endimoniada, es dirigí cap a mi una femelleta. Heu viscut alguna vegada una situació en la qual un insecte et segueix i encara que tractes de fugir acaba atrapant-te? Eixa és exactament la sensació que vaig sentir. Eixa nit portava una samarreta negra de màniga llarga que en la part davantera portava un dibuix de Mickey Mouse. Perquè vos feu una idea, Mickey acabà sent un ratolí decapitat. La femelleta esclatà en la samarreta i la va desfer, encara com, que jo no vaig patir cap ferida, però a partir d'aleshores no he pogut tornar a suportar la pólvora.

Una altra nit de cordà d'algun any posterior, quan a mi ja no m'agradava vore-la, em vaig quedar amb els meus iaies a sa casa i els meus cosins sí hi anaren. Quan acabà, una cosina francesa meua acabà en urgències perquè li esclatà una altra femelleta, donat que isqué disparada escales avall d'una terrassa i en tractar de fugir-ne i entrar en un lloc tancat, la femelleta deixà de tindre corrent d'aire i li reventà en el cul. Tot i això, les conseqüències no foren greus i acabada la cordà, tots els cosins anàrem a casa dels meus pares, on ma mare preparà una cossola enorme de xocolata a la tassa i brioixeria. Això estava tan saborós...

Després del dia del Crist, els francesos se'n tornaven al país on vivien i costava prou fer-se

la idea, perquè són persones que estimes molt i vore'ls poques vegades a l'any, quan eres menut costa assimilar-ho.

En l'època que el meu germà deixà de jugar amb mi, cosa que he contat al principi del relat, jo vaig continuar abaixant al carrer a jugar i una d'eixes vegades que ho feia es posà de moda la trompa, un joguet generalment de fusta que té una punta de metall i fent-la rodar amb una corda balla.

Corrents vaig demanar a ma mare que me'n comprara una. Quan la vaig tindre, ràpidament vaig intentar fer-la ballar en la porta de ma casa i no ho vaig aconseguir per dos motius: el primer és que la vorera no era llisa i, per tant, només tocava la punta de la trompa en terra, queia; el segon dels motius és que no donava pressió a la corda quan la lligava, amb la qual cosa tampoc la feia ballar. En una d'eixes ocasions en què ho intentava es va obrir el portal de la finca i aparegué el senyor Wilson. Wilson era un home d'uns setanta anys, grandot i amb pell bruna. Ja estava jubilat i la seua professió havia sigut de taxista. Vivia en el número quatre, en la segona planta i el cas és que l'home m'estava observant des del seu balcó i es va assabentar que no li agafava el truc a això de ballar la trompa i decidí abaixar al carrer per ensenyar-me. Curiosament, quan el vaig tindre al davant vaig sentir una mena d'afecte especial, perquè d'alguna manera em recordava moltíssim al meu iaio.

Pensat i fet, Wilson agafà la trompa, lligà la corda i estirà del seu extrem. Caigué sobre l'asfalt del carrer i caram!!!! Com ballava!!!! Jo em vaig quedar bocabadat, perquè aquell home tenia molta pràctica!!! Acte seguit em digué com l'havia d'agafar i quina era la manera com havia de lligar la corda. Una vegada tenia un mestre de ballar trompa com era Wilson, després d'uns quants intents vaig aprendre molt bé.

La moda i el joc no s'acabà en eixe moment. Al dia següent vaig tornar a demanar a ma mare que em comprara una altra. La que ja tenia era de punta redona i curteta, pensada per a fer-la ballar en superfícies planes i dures, però jo volia anar més enllà, en volia una que tinguera una punta afilada, grossa i ben llarga, una trompa tot terreny!!! Amb aquesta nova trompa aprendria a fer coses envejables i, fins i tot, podria reptar-me amb qualsevol que gosara a fer-ho. Quan la vaig tindre i vaig entrenar-me la vaig portar a l'escola. Allí tothom la feia servir i en els esbarjos en féiem competicions. Mireu si tingué èxit que pràcticament tots els xiquets i xiquetes de classe deixàrem de costat el futbol. Podeu imaginar-vos quina magnitud arribà a tindre la trompa entre els més menuts! Tanta magnitud que desbancà el joc més rellevant a les escoles, i més encara quan avui dia el futbol continua sent el joc i esport més exitós entre els joves.

La meua infància la recorde amb molta estima, tant és així que moltes vegades em pose a recordar-la i em quede embadalit fins que en un moment donat reaccione i continue amb la vida d'adult. Els amics de la infància, el meu germà, els cosins, els pares i els iaïos són peces que al llarg de la vida no s'esborren, encara que com és el cas del meu germà, que ara viu a Edimburg i el veig una o dos vegades a l'any com a màxim o, els meus iaïos, que malauradament ja no es troben físicament entre nosaltres i no els podem tindre sempre al costat, però gràcies a les vivències que tenim des de ben menuts, nosaltres, com a éssers humans anem construint una personalitat que en un alt percentatge es va nodrint d'aquestes experiències.

Moltes gràcies a tots per fer-me qui sóc.

ANDREU BARGUES I RUIZ

PATERNA, 1 DE JUNY DE 2017